

2023-2027



STRATEGI

LOKALT LEDD UTVECKLING HALLAND



Medfinansieras av
Europeiska unionen



Region Halland

SAMMANFATTNING

Lokalt Ledd Utveckling Halland vill bidra till en välmående, attraktiv och hållbar livsplats genom lokala initiativ. Tillsammans med offentliga- och lokala drivkrafter och företagare utvecklar vi en levande och välmående landsbygd, med trygghet, engagemang och entreprenörskapande. Vi skapar en socialt-, miljömässigt- och ekonomiskt hållbar landsbygd tillsammans med människor som vill förbättra sin omgivning och vara medskapare i den lokala utvecklingen. Lokalt Ledd Utveckling Halland erbjuder medel och metoder för att tillsammans gå från ord till handling.

Våra två mål i denna strategi är *1) ökat entreprenörskapande* och *2) ökad social hållbarhet* vilka starkt betonar betydelsen av att utveckla och stärka mjukare värden. Det handlar om bland annat attityder, livskvalitet, engagemang och värdeskapande för bygden. Vi tror på människors vilja och kraft att utveckla. Genom underifrånsperspektivet bidrar denna strategi till att utveckla individer och organisationer för trygg och hållbar utveckling av bygderna. Därför är våra verktyg, dvs våra fem insatsområden *1) Innovativa tankesätt och arbetsätt, 2) Social hållbarhet i samhälle och bygd, 3) Näringslivsutveckling, 4) Smart boende, 5) Infrastruktur och digitalisering* också i stor utsträckning kopplade till utveckling av dessa så kallade mjuka värden. Vi är övertygade om att välmående bygder byggs av engagerade och välmående människor.

För oss är det viktigt att strategin ger utrymme att våga prova nytt, men också att det finns en fortsatt plan för hur vi tar vara på och drar lärdom av erfarenheter och resultat, så att vi kan nyttja dem i fortsatt utvecklingsarbete. Vi är därför en lärande organisation i nära samverkan med många aktörer såväl i Halland som nationellt och internationellt.

Vi är ett stort nätverk av halländska aktörer och engagerade företagare, föreningar och invånare som tillsammans varit involverade i strategiprocessen. Därför känner vi oss trygga i att strategin har ett starkt underifrånsperspektiv och en stark förankring, vilket skapar goda förutsättningar för utveckling.

SUMMARY

Community Led Local Development Halland wants to contribute to a prosperous, attractive, and sustainable place to live through local initiatives. Together with public and local driving forces and entrepreneurs, we develop a vibrant and prosperous countryside, with safety, commitment, and entrepreneurship. We create a socially, environmentally, and economically sustainable countryside together with people who want to improve their surroundings and be co-creators in local development. Community Led Development Halland offers means and methods to go from words to action together.

Our two goals in this strategy are *1) increased entrepreneurship* and *2) increased social sustainability*, which strongly emphasizes the importance of developing and strengthening softer values. It is about, among other things, attitudes, quality of life, commitment, and value creation for the area. We believe in people's will and power to develop. Through the bottom-up

perspective, this strategy contributes to developing individuals and organizations for safe and sustainable development of the countryside. Therefore, our tools, i.e., our five focus areas 1) *Innovative thinking and working methods*, 2) *Social sustainability in society and the countryside*, 3) *Business development*, 4) *Habitation*, 5) *Infrastructure and digitalisation* are also to a large extent linked to the development of these so-called soft values. We are convinced that prosperous areas are built by committed and prosperous people.

For us, it is important that the strategy gives room to courage to try something new, but also that there is a continued plan for how we take advantage of and learn from experiences and results, so that we can use them in further development. We are therefore a learning organization in close collaboration with many actors both in Halland, nationally and internationally.

We are a large network of actors from Halland and committed entrepreneurs, associations and residents who together have been involved in the strategy process. Therefore, we feel confident that the strategy has a strong bottom-up perspective and a strong foundation, which creates good conditions for development.



INNEHÅLL

Lokal utvecklingsstrategi för Halland.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Sammanfattning	1
Summary	1
1 Landsbygdsutveckling genom Leader	5
2 Strategins framtagning.....	5
3 Utvecklingsområdet	8
3.1 Tabell med statistik	8
3.2 Områdesbeskrivning	8
3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter.....	14
4 Mål, insatsområden och indikatorer.....	16
4.1 Vision.....	16
4.2 Mål.....	17
4.3 Insatsområden.....	18
4.3.1 Innovativa tankesätt och arbetsätt.....	18
4.3.2 Social hållbarhet i samhälle och bygd.....	19
4.3.3 Näringslivsutveckling	20
4.3.4 Smart boende	21
4.3.5 Infrastruktur och digitalisering	21
4.4 Indikatorer och målvärden	22
EU:s resultatindikatorer	24
Nationella indikatorer	25
Lokala indikatorer.....	26
5 Genomförande	30
5.1 Kommunikation.....	30
5.2 Urvalsprocess.....	31
5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer	31
5.4 Effekter	33
5.5 Hur främjar strategin innovation?.....	34
5.6 Övergripande principer.....	35
6 Organisation.....	36
6.1 Partnerskapet och föreningen.....	36

6.2	Föreningens styrelse.....	37
6.3	Drift – den operativa verksamheten.....	38
7	Uppföljning och utvärdering.....	39

1 LANDSBYGDSUTVECKLING GENOM LEADER

Denna strategi bidrar till utveckling av den lokala landsbygden genom leadermetoden. Lokalsamhället har varit delaktiga i framtagandet, och strategin genomförs i samverkan mellan privata, ideella och offentliga aktörer. Leader är ett verktyg för landsbygdsutveckling inom EU och Sverige, därmed bidrar strategin även till den regionala och nationella landsbygdsutvecklingen.

Strategin utgår ifrån det lokala perspektivet där analys av områdets utvecklingsbehov och möjligheter samt samordning med andra handlingsplaner och utvecklingsstrategier i området ligger till grund för strategins mål och insatsområden. Eftersom Leader finansieras av stöd från EU genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling är målen i strategin också utformade att rymmas inom målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Urvalskriterier och processer för projekturval är utformade att stödja strategins mål och insatsområden. På så sätt bidrar alla projekt som prioriteras genom denna strategi både till den lokala utvecklingen av området och till målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

2 STRATEGINS FRAMTAGNING

Strategiprocessen inleddes med en workshop där aktörer med anknytning till landsbygdsutveckling i Halland såsom FoU-organisationer, kommuner, region, Länsstyrelse, föreningar och lokala invånare i Halland medverkade. 75 personer deltog och arbetade fram nulägesbeskrivning och målbild för utvecklingen av Hallands landsbygder. Lokala förutsättningar, brister, behov, potential, ambitioner, styrkor, svagheter, hot och möjligheter diskuterades. Workshopen resulterade i stor spridning av strategiarbetet och god dialog mellan aktörerna som vid utvärderingen såg tydlig nytta av resultatet. Materialet skickades även till Europeiska kommissionen.

För att få en väl utformad strategi behövde olika perspektiv beaktas, och strategin samordnades med regionala och lokala planer och strategier¹. Nuvarande strategi för 2014–2020 med tillhörande utvärderingar, analyser och följeforskning gav värdefull input och lärande. Genom kontinuerlig dialog under processen med verksamhetskontoret och arbetsutskottet har erfarenheter från tidigare programperioder och fonder inkluderats. Personal och styrelseledamöter har gedigen bakgrund och många års erfarenhet av tidigare programperioder och arbete med EU-fonder. Omvärlden med dess förändringar och utmaningar inkluderades genom ny forskning.

¹ Exempelvis Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030 (Regeringskansliet) <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/03/nationell-strategi-for-hallbar-regional-utveckling/> samt Idrottsrörelsens landsbygdsprogram

Tät dialog har hållits med de halländska kommunernas landsbygdsutvecklare, regionens landsbygds- och hållbarhetsstrategier, samt med nyckelorganisationer för landsbygder i Halland såsom Hallands idrottsförbund, Hallands bygdegårdsdistrikt, Företagarna Halland och LRF Halland. Företrädare för ovan nämnda organisationer har ingått i en referensgrupp för strategiframtagningen. Kommunernas kontinuerliga medborgardialoger i lokala bygder har varit till stor nytta och visat insamlade behov, utmaningar, möjligheter och önskad utveckling. Stor vikt har lagts vid att samla in ungdomars behov, önskemål och tankar om utveckling av landsbygder. Samtal har hållits med LRF-ungdomen, 4H, samt ungdomsdialoger med elevråd och ungdomar knutna till landsbygdsskolorna. Elever vid högstadieskolor på landsbygden har fyllt i enkät om utvecklingsbehov. För att få med miljö- och klimatfrågorna har dialogmöten med aktörer inom omställningsrörelsen såsom Naturskyddsföreningen mfl genomförts. Sveriges miljömål och input från den halländska miljömålkonferensen har inkluderats och såväl konventionella som ekologiska lantbrukares perspektiv har inkluderats. Högskolan i Halmstad har involverats genom samtal med forskare inom miljö, klimat och biogas samt inom profilområdet Smarta städer och samhällen. Lokala banker i landsbygderna har involverats i dialog kring smart boende.

Strategin har anpassats till de övergripande principerna inom EU² samt de strategiska områdena i regeringens nationella strategi för hållbar regional utveckling³. Strategin utformas i en tid av pandemi och komplexa samhällsfrågor, vilket ställer krav på snabb omställning och anpassning till nya tankesätt och arbetsmetoder. Strategin fokuserar därför starkt på innovation inom dessa områden. Den tar även avstamp i den regionala utvecklingsstrategin (RUS) för Halland, som pekar ut en riktning för hur halländska aktörer tillsammans ska agera och tänka framåt⁴. Denna har i sin tur anpassats till Tillväxtstrategi, Hälso- och sjukvårdsstrategi och Kulturstrategi, som i sin tur är vägledande för andra regionala planer, program och strategier som t.ex. bredbandsstrategi, infrastrukturplan och trafikförsörjningsprogram. Region Hallands analys av samhällseffekter av pandemin i Hallands län⁵, har gett värdefull input.

Visionen, "Halland - bästa livsplatsen" i RUS definieras utifrån Agenda 2030 och de 17 globala målen där den grundläggande principen är att ingen ska lämnas utanför utvecklingen. Principen innebär att alla människor, överallt, ska kunna ta del av utvecklingens framsteg.⁶ Lokalt Ledd Utveckling Halland tar genom denna strategi ansvar för att landsbygden inkluderas i utvecklingen. Strategin stödjer och kompletterar det som andra aktörer gör, och är en möjliggörare som uppmuntrar entreprenöriellt agerande och tänkande, samt värdeskapande för hållbar landsbygdsutveckling⁷. Detta i linje med Region Hallands önskan att LLUH arbetar som gränsövergångare, dvs tvärs över strukturer och system⁸.

² <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/sv/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu>

³ Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030 (Regeringskansliet)

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/03/nationell-strategi-for-hallbar-regional-utveckling/>

⁴ Regional utvecklingsstrategi 2035 för Halland <https://www.regionhalland.se/om-region-halland/vision-mal-och-uppdrag/arbete-pagar-regional-utvecklingsstrategi-2035/>

⁵ Samhällseffekter av Covid-19 i Hallands län (Region Halland, 210510). [Samhällseffekter av Covid-19 i Hallands län - Region Halland.pdf](#)

⁶ RUS sid 4

⁷ Value creation for sustainable rural development – perspectives of entrepreneurship in agriculture, doktorsavhandling <https://www.avhandlingar.se/avhandling/0eb4c45fda/>

⁸ LEADER som regionalt utvecklingsverktyg, (Region Halland 210324, diariern RS210064)

Landsbygdens utveckling ska integreras i samhällsutvecklingen i stort, och landsbygden ska inte diskrimineras – utan likabehandlas i samhällsplaneringen i Halland.

Ett stort nätverk av aktörer och engagerade företagare, föreningar och invånare har tillsammans varit involverade i strategiprocessen. Därför känner vi oss trygga i att strategin har ett starkt underifrånperspektiv och en stark förankring, vilket skapar goda förutsättningar för utveckling. Den har gått på remiss till samtliga som på något sätt varit involverade i framtagningen genom dialogmöten, workshops, intervjuer etc. Referensgrupp, arbetsutskott och styrelse samt tjänstepersoner och förtroendevalda inom Region Halland och de halländska kommunerna har lämnat feedback på remissversioner. Beslut om strategin har tagits på ett gemensamt möte där partnerskapets medlemmar var representerade.



3 UTVECKLINGSOMRÅDET

3.1 Tabell med statistik

Fyll i de statistiska uppgifter som Jordbruksverket har inhämtat och delgivit er.

Ämnesområde	Variabel	Värde	
Områdets storlek	Antal invånare	174797	
	Storlek i km ²	6065,307	
	Invånare per km ²	29	
Befolkningsstruktur	Andel av befolkningen som är utrikes född	11%	
	Andel av befolkningen i intervallerna (%):	Kvinnor	Män
	0-15 år	10	11
	16-24 år	4	5
	25-44 år	11	11
	45-64 år	13	13
	65- år	11	11

3.2 Områdesbeskrivning

Olika platser har olika förutsättningar som är viktiga att ha kunskap om för att förstå det sammanhang som utvecklingen av Hallands landsbygder sker inom. Dessa olikheter består bland annat i näringslivssammansättning, tillgång till marknader, arbetstillfällen och transportmöjligheter. Hallands geografiska läge gynnar tillväxt och utveckling, och ordet närhet förekommer ofta i samtal i de olika bygderna. Det handlar om närheten till storstadsregioner som möjliggör arbete, studier och tillgängliga flygplatser, samt närhet till tätortsnära bygder och attraktiva naturmiljöer i både inland och kust. Dock finns skillnader i förutsättningar för de olika bygderna som i sin tur ställer olika krav på insatser.

Tydliga skillnader i förutsättningar, utveckling och socioekonomiska aspekter syns mellan tätorter och landsbygder – där landsbygder har stora utmaningar. Befolkningstillväxten är främst koncentrerad till större tätorter och kusten, vilket syns i Kungsbacka och Varbergs kommuner. Delar av landsbygderna i inlandet har senaste åren haft en negativ befolkningstrend, vilket syns i Hylte kommun där prognoser visar att denna trend kommer att fortsätta. Inlandet har generellt svagare utveckling än kustområdena exempelvis avseende utbildningsnivåer och arbetslöshet.⁹ De demografiska utmaningarna för landsbygderna ligger även i att andelen äldre ökar medan

⁹ Remissversion av Hallands strategi för hållbar tillväxt 2021–2028

andelen yngre och i arbetsför ålder minskar. Dock börjar boende i stadsnära landsbygd efterfrågas.

Denna strategi genomsyras av de tre övergripande principerna 1) hållbarhet, 2) jämställdhet samt 3) likabehandling och ickediskriminering (se 5.6).

Hållbarhet

Den *ekonomiska hållbarheten* är relativt god, vilket beskrivs nedan under livskvalitet (3.2.1) med bla hög medelinkomst, och näringsliv (3.2.3) med mycket småföretagande och nyföretagande. Den *miljömässiga hållbarheten* står inför utmaningar, precis som i övriga världen. I Halland finns forskning och utvecklingsprojekt inom området, både vid akademi och näringsliv. Omställning inom näringslivet behövs för att bromsa klimatförändringar, bland annat genom cirkulära affärsmodeller och utveckling av produkter och tjänster med låg klimatpåverkan. En stor andel av den koldioxidneutrala energiproduktionen sker på landsbygden, och skogen och lantbruket binder kol. Insatser krävs för att anpassa bland annat infrastruktur och verksamheter till förändrat klimat och för hållbart nyttjande av naturresurser.¹⁰ Socialt kapital har betydelse för regional utveckling och inte minst entreprenörskap och ekonomisk tillväxt. Den *sociala hållbarheten* har så tydligt prioriterats underifrån inom området att ett av strategins två mål är ökad social hållbarhet, vilket förklaras nedan under 3.2.1 och 4.3.2. Den sociala hållbarheten ses som en nyckel till hållbar landsbygdsutveckling.

Jämställdhet, likabehandling och icke-diskriminering

I Halland finns stora skillnader i livsvillkor mellan kvinnor och män. Arbetsmarknaden inom mansdominerade yrken som kräver gymnasiekompetens är god, och lönerna är bra, vilket gynnar god ekonomi, möjlighet till attraktivt boende och främjar psykiskt och fysiskt välmående. Kvinnor har högre utbildning men är i lägre grad ekonomiskt självständiga. Här ligger Halland sämre än riksnivån. Männens goda position bidrar till att kvinnorna inte arbetar lika mycket, vilket får konsekvenser för karriär och ekonomi. Ojämställdheten gäller i synnerhet kvinnor i redan utsatta grupper, exempelvis utrikesfödda som ännu inte fått in en fot i arbetslivet och låginkomsttagare, samt kvinnor med funktionsnedsättning eller normbrytande könsidentitet eller sexuell läggning. Sambandet mellan ekonomisk utsatthet och fysisk och psykisk hälsa blir tydligt för diskriminerade grupper. Länsstyrelsen och Region Halland, som analyserat hallänningarnas liv och livsvillkor beskriver Halland som "en doft av 50-tal".¹¹

3.2.1 LIVSKVALITET, LOKAL ANDA OCH SOCIALA FÖRUTSÄTTNINGAR

Livskvalitet beskriver sambandet mellan hälsa och välmående. Inkomst, sysselsättning, utbildningsnivå, fritidsaktiviteter och trivsel i bygden är några faktorer som påverkar livskvalitet.

Hälsosituationen hos befolkningen är förhållandevis god. Medellivslängden är landens högsta och medelinkomsten är den näst högsta. I Laholm och Hylte är ohälsotalet högre än genomsnittet för Halland. Landsbygderna ligger något lägre än det halländska snittet i medelinkomst.¹²

¹⁰ Remissversion av Hallands strategi för hållbar tillväxt 2021–2028

¹¹ Från vaggan till graven. <https://rapport.vaggantillgraven.regionhalland.se/>

¹² <https://www.regionfakta.com/hallands-lan/regional-ekonomi/disponibel-inkomst-per-invanare/>

Utbildningsnivån är hög, och utpendlingen till arbetsmarknader i Västra Götaland och Öresundsregionen likaså. Pendlingen löser obalansen, då hallänningarna har högre utbildningsnivå än vad som efterfrågas på arbetsmarknaden, där företag upplever svårigheter att hitta rätt kompetens. I inlandet är utbildningsnivån lägre än utmed kusten. Arbetslösheten är störst i Hylte, och lägst i Kungsbacka kommun.¹³

Utbudet av aktiviteter är mindre i landsbygderna i jämförelse med större tätorter. God tillgång till mötesplatser i form av bygdegårdar, idrottsanläggningar, hembygdsparkar eller andra föreningslokaler finns. Dock behöver dessa underhållas och utvecklas. Ungdomar efterlyser platser att mötas och "hänga på", dvs anvisade platser där de till skillnad mot idag, inte upplevs störa eller vara till besvär.



Många invånare vittnar om en "by-anda" eller en särskild känsla av samhörighet bland de som bor och verkar i bygderna. Denna samhörighet och känsla för varandra skapar trygghet, handlingskraft, idérikedom och en vilja att agera och samverka för närområdets utveckling.

3.2.2 NATUR- OCH KULTURRESURSER

Den tätortsnära landsbygden har en rik och varierande natur med slätter och jordbrukslandskap i västra delarna, och skogar, myrar och sjöar i de östra. Floran är rik och fågellivet myllrande. Tidigare bok- och ekskogar har idag till stor del ersatts av granskog, men flera bokskogar har bevarats, bl a på Hallandsåsen och i Åkulla. Kusten kännetecknas av sandstränder och klippor, och i norra delarna skärgård som skyddas av naturreservat och naturområden. Kusten har stor betydelse för Hallands turism och värderas som en attraktiv boendemiljö.

Det finns gott om sjöar, insjöar och åar. Från Småland och Västergötland letar sig de halländska åarna Lagan, Nissan, Ätran och Viskan ut i Kattegatt och kantas av mindre vattendrag. Området är hårt drabbat av mark- och vattenförsurning, vilket går ut över fisket som har drabbats av miljöförstöring och hårt fisketryck. Samtidigt är fiskenäringen av stor betydelse för området och för näringslivet, och utmanas i att hitta balans i utvecklingen. Sportfisket är en folk- och

¹³ RHs rapport om samhällseffekter av Covid-19 i Halland (2021-05-10)

miljörörelse, som bidrar med återställande av lekplatser och vandringsvägar för fiskar i åar och bäckar. Halland har många fiskevårdsområden med möjligheter att utveckla inlandsfisket, kustfisket och fisketurismen.

Området har en tradition av jord- och skogsbruk. Dock har många mindre lantbruk lagts ner, vilket har medfört att natur- och kulturhistoriska värden gått förlorade. Förnybar energi, såsom vind-, vatten- och solenergi är resurser i många kommuner. En god naturmiljö, i kombination med miljöer i konstruerade- eller kommersiella former samt det kulturella, konstnärliga eller musikaliska arvet bidrar till områdets attraktivitet, och skapar förutsättningar för goda hälsomässiga effekter, fritidsaktiviteter och anledningar att besöka området.

3.2.3 NÄRINGSLEV

I Halland finns många småföretag, nystartade företag och en stark kultur av att driva egen verksamhet. Jämfört med riket har Halland en mindre sårbar branschammansättning sett till vilka branscher som har drabbats hårdast av pandemin, med en hög koncentration av handel, byggverksamhet, besöksnäring och gröna näringar¹⁴.

Gröna näringar

Småföretagarkulturen syns tydligt i jord- och skogsbruket samt fisket, vilka har genomgått stora förändringar under senare decennier. I Laholms kommun är jordbruket av särskild vikt, men det är även av stor betydelse på landsbygderna i övriga kommuner. Fisket koncentreras till kustområdena, där många fiskehamnar har stor betydelse för näringen och landsbygderna. I Lerkil och Träslövsläge finns utvecklad hamnförsäljning och varvsverksamhet och i Båtfjorden och i Glommen finns förädlingsindustri. I inlandet är yrkesfiskare integrerade i lokal förädling och turism vid Bolmen.

Det finns förädlingsindustri inom livsmedel, men lantbruket efterlyser ökad samverkan med halländsk förädlingsindustri för såväl kompetensutveckling som produktion. Många lantbruk diversifieras inom exempelvis besöksnäring och energiproduktion. Inom dessa områden bedrivs forskning och utveckling i Halland, precis som inom skogsbrukets kolinlagring mm. Här finns såväl trä- som pappersindustri.

Besöksnäring

Kusten är ett expansivt och konkurrenskraftigt turistområde. Men även inlandet och landsbygden har på senare tid fått ett uppsving. Flertalet områden utpekade som riksintresse för friluftsliv, och det finns många besöksmål inom naturturism, konst och kultur, musik- och idrottsevenemang samt shopping. Däribland cykel- och vandringsleder. Många duktiga företagare inom småskalig livsmedelsproduktion bidrar till att besökare kan smaka på Halland och Bolmen, men fler behövs för att skapa fler besöksanledningar. Besöksnäringen pekas ut som viktig näringsgren och framtida basnäring för Halland. Den är också viktig för inträde på arbetsmarknaden, där många ungdomars första jobb skapas.

¹⁴ RHs rapport om samhällseffekter av Covid-19 i Halland (2021-05-10)

Industri

För tillverkningsindustrin är tillgång till mark och goda transportmöjligheter viktigare faktorer än befolkningstäthet, vilket innebär att det är den mest framträdande branschen i stora delar av Hallands inland och landsbygd. I Hylte kommun är tillverkningsindustrin med medelstora och stora företag en betydande del av näringslivet. I den arbetsintensiva industrin är sysselsättningsutvecklingen en utmaning.

Handel och tjänsteföretag

Handel och tjänsteföretag är vanligare i tätbefolkade områden, och inte så starkt representerade i de halländska landsbygderna. Handelssektorn är koncentrerad till kusten, städerna och större tätorter med undantaget Ullared¹⁵. Dock finns gott om småföretagande inom hantverk och service i landsbygderna. Sysselsättnings-utvecklingen har varit stark i den kunskapsintensiva tjänstesektorn¹⁶.

3.2.4 FÖRENINGSLIV

Halland är föreningstätt med många bygdegårds-, hembygds-, samhälls-, kultur-, och idrottsföreningar etc. Idrottsrörelsen är stark, och bidrar till gemenskap, glädje, utmaningar och välbefinnande, dvs kombinerar både lust och samhällsnyttiga effekter. Idrottens universella språk är en väg till det svenska språket, kulturen och samhället, vilket är särskilt viktigt för att inkludera nyanlända i bygderna.¹⁷ Föreningslivet och det ideella engagemanget stor betydelse för landsbygdernas utveckling, men återväxten i föreningarna är en utmaning. Framför allt i de yngre samhällena finns inte samma naturliga engagemang och tradition att organisera sig.

3.2.5 SERVICE

Offentlig och kommersiell service koncentreras främst till tätorter. Vissa orter utpekas som service- eller utvecklingsorter med god tillgång till kollektivtrafik samt ett brett utbud av offentlig och kommersiell service. I mindre tätorter och på landsbygder saknas detta utbud och exempelvis service i form av tillgång till digitala tjänster eller paketutlämning. Antalet livsmedelsbutiker på Hallands landsbygd sjunker stadigt, och har under senaste 25 åren minskat med drygt 40%. Dock har nya affärsmodeller som inkluderat olika servicetjänster utvecklats under pandemin. Dessa möjliggör upprätthållande av god servicenivå, och behöver utvecklas ytterligare.

3.2.6 INFRASTRUKTUR

Infrastruktur är system som säkrar grundläggande funktioner i samhället. Det kan handla om system för transport av varor, människor och tjänster samt för energi och information. Infrastruktur för besöksnäringen kan exempelvis vara vandringsleder, för industrin och boende på

¹⁵ RHs rapport om samhällseffekter av Covid-19 i Halland (2021-05-10)

¹⁶ Remissversion av Hallands strategi för hållbar tillväxt 2021–2028

¹⁷ Idrottsrörelsens landsbygdsprogram

landsbygden kan det vara vägar eller digital infrastruktur. Med samhällets utveckling och elektrifiering krävs även utveckling av laddinfrastruktur för elfordon och andra förnybara drivmedel.

Närhet till arbetsmarknader har traditionellt varit viktigt både för tillgång till arbete och relevant kompetens. En stor andel av Hallands befolkning bor längs med Väst kustbanan, och har goda transportmöjligheter. På landsbygderna är förutsättningarna annorlunda. Lägre befolkningstäthet och längre avstånd mellan tätbebyggda områden skapar utmaningar i tillgång till infrastruktur och service. Dock har pandemin öppnat möjligheter för distansarbete och studier, som kan bidra både till landsbygdsutveckling och minskad miljöpåverkan då behovet av fysiskt resande minskar.

Pendling över länsgränsen har länge ökat, och så även den inomregionala pendlingen¹⁸. Utökad kollektivtrafik österut efterfrågas för att kunna pendla över länsgränsen. I landsbygderna är resandet med kollektivtrafik lägre, även i områden med god tillgång till kollektivtrafik. Det saknas tradition att resa kollektivt, och en utmaning ligger i att testa eller hitta nya sätt att göra det på. Det handlar om förändrade beteenden, synliggöra nyttjandet och hitta nya lösningar på kollektivt resande¹⁹.

Fiberuppkoppling ses som grundläggande, och trots att den prioriteras av såväl region som kommuner är behovet fortfarande stort. Där uppkoppling saknas skapas digitalt utanförskap, och där det finns ges förutsättningar för digitalt innanförskap. Utmaningar ligger i att få "alla" att inse behovet av den nya tekniken, anamma den och använda den.

Antalet vandringsleder och stigar ökar, inte minst genom leaderprojekt, och bidrar till ökat framkomlighet och tillgänglighet i skogar och rekreationsområden. I mindre tätorter efterfrågas cykelvägar som ansluter till serviceorter. Cykelvägar är viktigt, men även problematiskt då det många gånger är Trafikverket eller enskilda väghållare som påverkar möjligheterna att bygga ut cykelnätet. Dock finns modeller att inspireras av från andra håll i Sverige.



Närhet till storstadsregioner som Göteborg och Malmö med större flygplatser skapar förutsättningar för internationell flygtrafik. Flygplatserna i Halmstad och Ängelholm skapar förbindelse med främst Stockholm. Tågtrafik vid Väst kustbanan förbinder i nord-sydlig riktning (Köpenhamn-Göteborg), Viskadalsbanan mellan Varberg-Borås, samt Halmstad – Nässjö järnväg österut.

¹⁸ Remissversion av Hallands strategi för hållbar tillväxt 2021–2028

¹⁹ RHs rapport om samhällseffekter av Covid-19 i Halland (2021-05-10)

3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter

Utvecklingsmöjligheter och behov som tagits fram genom dialogmöten, intervjuer och workshops, och sammanställts i bifogad SWOT (bilaga 2), ligger till grund för detta kapitel. Även utvärderingsrapporter från nuvarande leaderstrategi, workshops och rapporter kopplade till RUS²⁰, har bidragit till analysen. Nedan beskrivs behov och utvecklingsmöjligheter. Varje del avslutas med det insatsområde (skrivet i VERSALER), som behov och möjligheter mynnar ut i. Dessa insatsområden beskrivs vidare under 4.3.

I Halland finns goda förutsättningar för att utveckla hållbara och levande landsbygder. Det geografiska läget är gynnsamt, precis som närheten mellan tätorter, till kommunikationer och olika växtzoner mm. Dock kan närheten till större regioner även ses som ett hot, då Hallands landsbygder riskerar att hamna i skuggan av andra regioner eller större orter. Det syns tydligt att de halländska landsbygderna präglas av entreprenörskap. Hot och svagheter i kombination med utnyttjande av områdets styrkor, vänds till utvecklingsmöjligheter. Generationsväxlingar både i boende, företagande och föreningar är hot som kan vändas till möjligheter.

Trots goda förutsättningar finns många behov. En stor del av dessa behov har visat sig vara gemensamma för de olika lokala bygderna. Flera behov handlar om mjuka värden såsom att öka självförtroendet hos lokalbefolkning och näringsidkare, att öka förmågan att ta emot ny kunskap eller prova nya sätt att arbeta, samverka eller resa. Många individer, organisationer och bygder skapar sina egna hinder som kan undanröjas genom nya sätt att tänka och arbeta. Invånare och verksamma på landsbygderna är engagerade i bygden, vilket är en god förutsättning för utveckling genom leadermetoden. Halland är en geografiskt ganska liten region som kan vara snabbfotad och lyhörd. Dock ses kommunal och regional byråkrati som ett hot som minskar snabbbrörligheten, exempelvis vid upphandlingar. Kriser skapar innovativa sätt att tänka och arbeta, och så har även pandemin gjort. Möjligheter att utveckla bygderna genom att utveckla lärande och kommunikation från och mellan organisationer samt aktiva i bygderna ses som ett starkt bidrag till ökat engagemang och entreprenörskap. Det finns behov och möjligheter att utveckla **INNOVATIVA TANKESÄTT OCH ARBETSSÄTT**.

Även utvecklingsbehov inom jämlikhet och jämställdhet har framkommit, samt behov av trygghet och utveckling av bygderna. Tillsammans bidrar dessa faktorer till den sociala hållbarheten, och värderas högt i de olika landsbygderna. Försvagade lokalsamhällen hotar grundtryggheten. Det sociala kittet skapar trygghet i bygden och är en stor fördel och möjlighet, men även en svaghet och ett hot. Forskningen visar att den sociala hållbarheten är en nyckel till hållbar landsbygdsutveckling, både när det gäller entreprenörskap och innovation. Dock finns det utmaningar som behöver övervinnas för att den så kallade inbäddningen (kultur, normer,

²⁰ WS Från ord till handling – förutsättningar att skapa den Bästa livsplatsen 2035

Nulägesanalys Hallands landsbygder - (2020-07-06) med syfte att undersöka vilka effekter som pandemin har på Hallands landsbygder.

tankesätt, agerande osv) i bygden ska kunna utnyttjas och ge störst utväxling.²¹ Ungdomar efterlyser mötesplatser, aktiviteter och trygghet. De ungdomar som inte är involverade i idrottsföreningar eller andra föreningar känner visst utanförskap, och saknar såväl mötesplatser som sammanbindande aktiviteter. Här finns stora möjligheter att bygga vidare på de befintliga föreningarnas strukturer och organisering. Bygdegårdarna vill vara den viktigaste lokala mötesplatsen för landsbygdens tillväxt, attraktionskraft och livskvalitet, och kan även fungera som noder för diverse service. Riksidrottsförbundet har tydligt önskemål om att idrottsföreningarna ska ta större plats och vara mer involverade i innovativ lokal landsbygdsutveckling med leadermetoden, för att skapa trygghet, inkludering och förutsättningar att vara noder och mötesplatser – inte minst för bygdernas ungdomar. På så sätt kan föreningarna bidra till såväl välmående som inkludering, folkbildning, kultur och demokrati.²² Det finns en stor utvecklingspotential i utveckling av **SOCIAL HÅLLBARHET I SAMHÄLLE OCH BYGD**.

Näringslivet är välmående med mycket småföretagande. Dock minskar antalet arbetstillfällen inom industrin successivt. En omställning och matchning av arbetskraft behövs. Även det stora energibehovet är en utmaning som idag hindrar etableringar. Det finns goda naturtillgångar i såväl vatten som åkermark och skogsmark. Men skydd av dessa marker kan i vissa lägen försvåra för nybyggnation av exempelvis bostäder, vilket starkt efterfrågas. Samtidigt behöver odlingsmark skyddas och naturområden bevaras. Såväl klimatförändringar som influenser från omvärlden skapar möjligheter för förädling och innovation av våra naturresurser. Det kan handla om nya grödor och odlingar, energislag, gårdsbutiker etc. som kan ge nya jobb och förbättra ekonomin i livsmedelsproduktionen. Det finns även stor utvecklingspotential i ökad lokal råvaruproduktion och användning av lokala råvaror i förädlingsindustrin. Tomma och outnyttjade fastigheter kan exempelvis användas till lättare industri eller annan verksamhet. Pandemiåret har också bidragit till att invånare upptäckt närområdet och naturen på nya sätt – ibland i kombination med ny teknik. Detta har väckt tankar om oväntade mötesplatser och innovativa evenemang. Vi har möjligheter att överraska på innovativa sätt, att skapa kluster och nätverk inom besöksnäringen för att både öka service i närområdet samt ge reseanledningar till bygderna. **NÄRINGSLIVSUTVECKLING** är ett område som kan bidra både till landsbygdens, klimatets och miljöns utveckling.

Behovet och önskan att alla som vill bo på landsbygden ska ha möjlighet att göra det – oavsett ekonomi och oavsett skede i livet, har tydligt framkommit. Behovet av boenden blev så tydligt att en gemensam workshop med detta tema arrangerades. Det finns risk att yngre generationer flyttar från landsbygden redan i samband med gymnasietiden, och att de rotar sig på andra ställen och inte flyttar tillbaka²³. Finns bostäder, möjlighet att studera på distans, arbetstillfällen och kommunikationer så ökar möjligheterna att kunna bo på landsbygden. För att möjliggöra boende kan riskkapital och förändrade villkor för bankernas lånehantering för byggande på landet bidra. Men även förenkling och översyn av riktlinjer för att få lov att bygga på viss åkermark och skogsmark eller mark nära sjöar och vattendrag behöver utvecklas. Komplettering av nya typer av boenden, med krav och standard som passar olika målgrupper i olika delar av livet behövs

²¹ Value creation for sustainable rural development – perspectives of entrepreneurship in agriculture, doktorsavhandling (2020).

²² Idrottsrörelsens landsbygdsprogram, Riksidrottsförbundet (2021)

²³ Samtal med bl a LRF-ungdomen

också.²⁴ Det syns när en bygd är levande och välmående. Då tas boenden och samhället omhand. De många obebodda fastigheterna på landsbygden skapar oro och frustration, då de inte bidrar till bygdernas utveckling. Men det finns potential att utnyttja dessa fastigheter, och därmed göra bygderna mer levande. Intresset för att bo på landsbygden har vuxit under senare år, och drastiskt förstärkts under pandemin. Att kunna bo, arbeta och studera på distans skapar enorma möjligheter för landsbygden. Dock ställer detta krav på fiberuppkoppling och tillgängliga bostäder eller fastigheter, samt närhet till basservice som förskolor och skolor i de lägre åldrarna. **SMART BOENDE** för alla som vill bo på landsbygden är en nyckel till hållbar landsbygdsutveckling.

Fungerande infrastruktur är ytterligare ett behov som tydligt framkommit i hela området. Det handlar om fiberuppkoppling, säkra och framkomliga vägar för både bil och cykel, tillgång till service och varor, allmänna kommunikationer och inte minst laddinfrastruktur för fordon.

Digitaliseringsmöjligheterna är stora inom många områden, och kan lösa många av de utmaningar som avstånd och bristande infrastruktur skapar. I och runt Halland finns stor tillgång till kompetenser inom digitalisering och teknik, vilka kan användas. Åtskilliga exempel på nya idéer har framkommit baserade på tekniken som blivit synliggjord, lättillgänglig och utvecklad, samt de möjligheter som uppstått under pandemiåret. Nya affärsmodeller för att tillgodose och upprätthålla god servicenivå som tidigare exempelvis tillhandahållits av lokala butiker, har under pandemin börjat utvecklas och kan utvecklas ytterligare. Fiberuppkoppling möjliggör utvecklad service (vård, digitala mötesplatser, handel etc.) och sysselsättning (arbete, studier etc.) på landsbygderna. **INFRASTRUKTUR OCH DIGITALISERING** ger landsbygden enorma utvecklingsmöjligheter.

4 MÅL, INSATSOMRÅDEN OCH INDIKATORER

4.1 Vision

Halland - en välmående, attraktiv och hållbar livsplats genom lokala initiativ. Tillsammans med offentliga- och lokala drivkrafter och företagare utvecklar vi en levande och välmående landsbygd som skapar sammanhang och tillhörighet med trygghet, engagemang och entreprenörskapande, där ingen lämnas utanför. Vi skapar en socialt-, miljömässigt- och ekonomiskt hållbar landsbygd tillsammans med människor som vill förbättra sin omgivning och vara medskapare i den lokala utvecklingen. Lokalt Ledd Utveckling Halland erbjuder medel och metoder för att tillsammans gå från ord till handling.

²⁴ Workshop – Hur kan vi utveckla attraktiva och hållbara boenden på landsbygden?
<https://lul.se/content/uploads/2021/05/WS-om-boende-byggnation-pa-landsbygden-25-maj.pdf>

4.2 Mål

- Ökat entreprenörskapande
- Ökad social hållbarhet

Den halländska SWOT-analysen är kopplad till EUs mål och CAPs mål, samt andra regionala och lokala mål. Även befintliga resurser i organisationen har beaktats, såsom kompetens och intresse etc., vilka kommer att underlätta för att uppfylla målen. Strategins mål och indikatorer bidrar till samtliga mål i Agenda 2030, och har extra starka kopplingar till följande mål 3) God hälsa och välbefinnande, 5) Jämställdhet, 8) Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, 10) Minskad ojämlikhet, 11) Hållbara städer och samhällen samt 16) Fredliga och inkluderande samhällen. De bidrar även till huvudmålen inom den Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, då de bidrar till stärkt konkurrenskraft inom jordbruket, hållbar förvaltning av natur och klimat, samt en balanserad utveckling av landsbygdsekonomier och samhällen.

Hallands tillväxtstrategi pekar ut tre strategiska områden som ska prioriteras: 1) attraktiva och hållbara livsmiljöer, 2) utbildning, kompetens och jämlik hälsa, samt 3) förnyelseförmåga och konkurrenskraft²⁵. Leaderstrategin kompletterar tillväxtstrategin, och skapar mervärde till de insatser som görs av andra aktörer i området. Aktiva val har gjorts för att prioritera de mål, aktiviteter och insatsområden som har störst möjlighet att tillsammans med övriga aktörers strategier och insatser skapa önskad utveckling genom leadermetoden. LLUH konkurrerar inte om insatser eller resurser – utan kompletterar och samverkar.

Målet **ökat entreprenörskapande** knyter an till behoven av att utveckla mjuka värden hos lokalbefolkning och näringsidkare såsom självkänsla, självförtroende och välmående för att kunna och vilja utvecklas och utveckla bygden, samt öka förmågan att ta till sig ny kunskap, arbeta innovativt och samverka. Entreprenörskapande skapas tillsammans i bygden av engagerade människor som går samman. Det är en anda, en kraftsamling av engagemang, som inte ska förväxlas med definitionen av en entreprenör som en enskild driven och iderik individ. Entreprenörer behövs också, men entreprenörskapande skapas tillsammans av individer från såväl ideell sektor som privat och offentlig – helt enligt leadermetoden.



²⁵ Remissversion av Hallands strategi för hållbar tillväxt 2021–2028

Näringslivet är en viktig del av entreprenörskapandet, och kan både driva och förvalta idéer och projekt på lång sikt. Det småskaliga företagandet som många gånger på landsbygden finns inom turism, livsmedels- eller tjänstesektorn kan starkt bidra till detta mål genom att involveras i leaderprojekt. Det finns mycket kompetens på landsbygden, som idag inte tas tillvara i den lokala bygden. Näringslivet har också goda möjligheter att i samverkan med ideella och offentliga aktörer förvalta avslutade leaderprojekt för att uppnå långsiktiga effekter i bygderna.

Målet **ökad social hållbarhet** knyter an till behov av jämlikhet och jämställdhet, av trygghet och inkludering i samhället. Socialt hållbara bygder skapas genom mötesplatser i olika former, aktiviteter i bygderna som sammansvetsar och såväl stärker som utvecklar befintlig kultur och normer. Att ha jämlika förhållanden oavsett var man bor och i vilken ålder man är, är viktigt för den sociala hållbarheten. Att ha möjlighet att bo på landsbygden oavsett ekonomi eller skede i livet, är ett sådant exempel. Då krävs även en fungerande infrastruktur – både i form av fiberuppkoppling och digitala lösningar samt fysisk infrastruktur som vägar för bil och cykel eller tillgång till kommunikationer. Men även förändrad inställning till uppkoppling eller kollektivt åkande bidrar till en fungerande infrastruktur och i förlängningen till ökad social hållbarhet. Här är leadermetoden lämplig att använda och leaderprojekt kan bidra till innovativa tankar för att uppnå målet. Den sociala hållbarheten knyter också an till människors välbefinnande och känsla av trivsel i bygden, vilket i sin tur bidrar till entreprenörskapandet. Så båda målen hänger ihop på många sätt, och knyter an till de behov och utvecklingsmöjligheter som framkommit.

4.3 Insatsområden

Utifrån analys av behov och möjligheter har ett antal insatsområden utkristalliserats. Samtliga områden bidrar till att uppfylla strategins mål *ökad entreprenörskapande* och *ökad social hållbarhet*. I många fall kan insatsområdena kopplas samman med andra program och insatser på regional, nationell och europeisk nivå, och LLUH ser gärna att lokala projekt i samverkan mellan olika aktörer knyter till sig ny kunskap och bidrar till utvecklingen på samtliga nivåer.

4.3.1 INNOVATIVA TANKESÄTT OCH ARBETSSÄTT

Att utveckla innovativa tankesätt och arbetssätt handlar om att jobba med mjuka värden såsom exempelvis nya sätt att arbeta, samverka, kommunicera eller resa. Det kan handla om att testa ny eller utvecklad teknik, att skapa oväntade möten, att lära av andra branscher eller områden, att prata med nya eller okända människor. En viktig nyckel är reflektion över lärande och hur man skapar bäst nytta eller värde för bygden eller för den målgrupp man har. Många hinder finns inom oss själva och skapas av oss själva - och kan vändas till möjligheter av oss själva. Genom god dialog i bygden, lyhördhet och vilja att utveckla, kan kommunal och regional service bli smörjmedel i landsbygdsutvecklingen. Genom förändrade tankesätt hos individer – både inom organisationer och ideella krafter – kan utökad självkänsla och tro på styrkan i både enskilt och gemensamt agerande, skapa drivkrafter till målet *ökad entreprenörskapande* i bygden.

Förändrade tankesätt och arbetssätt kan även bidra till mod, öppenhet, större inkludering och transparens i kommunikation och agerande, vilket bidrar till målet *ökad social hållbarhet*.

Mäts genom följande indikatorer:

- N.07 Nya nätverk och samarbeten
- L.23 Nya metoder, arbetssätt eller processer
- L.30 Organisationer i nya nätverk
- L. 31 Utökade nätverk
- L.36 Organisationer som genomför insatser för minskad klimatpåverkan
- R.27 Miljö/klimatrelaterad prestation genom investeringar i landsbygdsområden

4.3.2 SOCIAL HÅLLBARHET I SAMHÄLLE OCH BYGD

Självklart kan man inte välja att enbart utveckla social hållbarhet utan att beakta miljömässiga och ekonomiska perspektiv. Dock ses störst behov av att fokusera på utvecklingen av den sociala hållbarheten, då den i förlängningen även bidrar till de andra perspektiven.

En förutsättning för att utveckla den sociala hållbarheten är att människor från olika delar av bygden möts och samtalar. Det krävs fungerande och tillgängliga mötesplatser, och vilja att inkludera och skapa ett jämställt och jämlikt samhälle. Genom att skapa och utveckla mötesplatser och aktiviteter skapas trygghet i bygden. Noder för diverse service, och mötesplatser – inte minst för bygdernas ungdomar bidrar till inkludering, folkbildning, kultur och demokrati. Ett inkluderande och tryggt samhälle bidrar till målet *ökad social hållbarhet*.



Medvetet, strategiskt arbete behövs för att öka den sociala hållbarheten. Strategier för detta uppmuntras att ta fram i de lokala bygderna. Sådant strategiarbete är värdefullt inte enbart för projektresultatet, utan även för att invånarna tvingas samtala och reflektera över inbäddning i bygden, dvs kultur, normer, traditioner och beteenden, som många gånger är omedvetna. Dessa möten och samtal kan öppna upp och medvetandegöra värden och värderingar, och sammansvetsa grupper och bygder, vilket i sin tur kan bidra till målet *ökat entreprenörskapande*.

Mäts genom följande indikatorer:

- R.40 Smart omställning av ekonomin på landsbygden
- N.05 Nya mötesplatser
- N. 07 Nya nätverk och samarbeten
- L.01 Deltagare, kvinnor under 25 år

- L.03 Deltagare, män under 25 år
- L.23 Nya metoder, arbetssätt eller processer
- L.30 Organisationer i nya nätverk
- L.31 Utökade nätverk
- L.32 Projektdeltagare som upplever förbättrad hälsa
- L.33 Projektdeltagare som upplever ökad inkludering
- L.34 Projektdeltagare som efter projektet känner ökad framtidstro
- L.35 Projektdeltagare med stärkt självkänsla
- L.45 Invånare med ökad tillgång till friskvårdsaktiviteter
- R.27 Miljö/klimatrelaterad prestation genom investeringar i landsbygdsområden

4.3.3 NÄRINGS- LIVSUTVECKLING

Företagandet är viktigt för bygdernas utveckling, då det skapar arbetstillfällen och skatteintäkter som bidrar till den ekonomiska hållbarheten. Näringslivet har goda förutsättningar att medverka till hållbara effekter av initierade och genomförda projekt. Halland har utmaningar i såväl generationsväxling som omställning och matchning av arbetskraft med rätt kompetens och erfarenhet. Stort energibehov är en utmaning som idag hindrar etableringar. Goda naturtillgångar och resurser finns, som med rätt kompetenser, möjliggörande finansiering och engagerade människor kan bidra till en innovativ och positiv näringslivsutveckling. Här finns goda förutsättningar för utveckling av bland annat grödor och odlingar, energislag, livsmedelsförädling, turism, innovativa affärsmodeller för handels- och tjänsteföretag, innovativa företagsformer, klusterbildningar och mycket mer. Landsbygderna har stora möjligheter att bidra till den cirkulära ekonomin och ett hållbart näringsliv. Genom att uppmuntra näringslivet att ta en aktiv del i bygdernas utveckling genom leadermetoden bidrar näringslivet till målet *ökat entreprenörskapande*. Bygder som utvecklas med aktivt och välmående näringsliv bidrar även till målet *ökad social hållbarhet* genom att arbetstillfällen skapas eller bibehålls och att nätverk utökas och fler människor med olika kompetenser involveras och möts.

Mäts genom följande indikatorer:

- R.39 Utveckla ekonomin på landsbygden
- N.02 Bevarad sysselsättning
- N.07 Nya nätverk och samarbeten
- L.23 Nya metoder, arbetssätt eller processer
- L.30 Organisationer i nya nätverk
- L.31 Utökade nätverk
- L.36 Organisationer som genomför insatser för minskad klimatpåverkan
- R.27 Miljö/klimatrelaterad prestation genom investeringar i landsbygdsområden

4.3.4 SMART BOENDE

För att alla som vill bo på landsbygden ska ha möjlighet att göra det – oavsett ekonomi eller skede i livet, krävs insatser inom detta område. Det kan handla om att tillgängliggöra bostäder med krav och standard som passar olika målgrupper i olika delar av livet. Det kan också handla om att utveckla faciliteter i form av digital infrastruktur och service, finansieringslösningar för såväl bostadsbyggnation som bostadsköp och annat som möjliggör, lockar och underlättar boende på landsbygderna. Nya bostadslösningar kan även handla om att testa eller introducera nya eller utvecklade metoder för bättre sätt att bygga eller bo – eller att ta tillvara obebodda fastigheter på olika sätt. Utvecklade och tillgängliga boenden på landsbygderna bidrar till ökad permanent befolkning, vilket i sin tur kan bidra till målet *ökat entreprenörskapande* genom att invånarna väljer att engagera sig i bygderna och därmed även bidrar till målet *ökad social hållbarhet* genom ökad trivsel och inkludering, en mer heterogen befolkning samt ökade krav på basservice som förskolor och skolor etc.

Mäts genom följande indikatorer:

- L.55 Nya bostadslösningar
- L.23 Nya metoder, arbetssätt eller processer
- L.30 Organisationer i nya nätverk
- L.31 Utökade nätverk
- N.07 Nya nätverk och samarbeten
- R.40 Smart omställning av ekonomin på landsbygden
- R.27 Miljö/klimatrelaterad prestation genom investeringar i landsbygdsområden

4.3.5 INFRASTRUKTUR OCH DIGITALISERING

Fiberuppkopplingen är ett basbehov som behöver tillgängliggöras för alla. Med digital infrastruktur ges tillgång till nya eller utvecklade servicelösningar och möjligheter att bo, studera, arbeta och driva företag på landsbygderna. Fiberuppkoppling och digitalisering möjliggör utvecklad service inom exempelvis vård, digitala mötesplatser, handel och mycket mer. Utan denna infrastruktur förstärks utanförskap och diskriminering.

Säkra och framkomliga vägar för bilar och cyklar är andra områden som bidrar till utvecklad infrastruktur och tillgänglighet. Att koppla samman bygderna skapar såväl byutveckling som samhällsutveckling. I takt med fordonsutvecklingen krävs även fungerande laddinfrastruktur för fordon som drivs på förnybar energi, vilket även bidrar till minskad påverkan på miljö och klimat. Utvecklad infrastruktur och digitalisering kortar avstånd, möjliggör och tillgängliggör service och kan därigenom bidra till målet *ökat entreprenörskapande*. Genom att öka inkluderingen oavsett var man bor, kan även trygghet och välmående höjas, vilket kan bidra till målet *ökad social hållbarhet*. LLUH kan medverka till att öka medvetenheten om digitaliseringens konsekvenser för att skapa ökad efterfrågan på fiberanslutning och öka den digitala aktiviteten. Leaderprojekt kan även medverka till nätverk, reflektion och ändrad inställning till det kollektiva resandet samt utveckling av innovativa lösningar för hållbart resande.

Mäts genom följande indikatorer:

- R.41 Sammanlänkning av landsbygden i Europa
- R.40 Smart omställning av ekonomin på landsbygden
- L.16 Nya servicelösningar
- L.23 Nya metoder, arbetssätt eller processer
- L.47 Infrastruktur och digitalisering
- N.07 Nya nätverk och samarbeten
- R.27 Miljö/klimatrelaterad prestation genom investeringar i landsbygdsområden

4.4 Indikatorer och målvärden

Arbete med hållbar landsbygdsutveckling drivs ofta av ekonomiska tillväxtstrategier, och fokuserar på ekonomiskt och miljömässig hållbarhet, dvs sådant som kan mätas kvantitativt. Den sociala hållbarheten är viktig för landsbygden, och handlar om mjuka värden såsom attityder, livskvalitet, engagemang och värdeskapande för bygden.²⁶ Dessa behöver ofta följas upp kvalitativt, vilket valda indikatorer hjälper till med, tillsammans med utvärderingar och analyser under programperioden. Båda strategins mål handlar om att utveckla välmående landsbygder, och går därför i många avseenden in i varandra på olika sätt. De flesta indikatorerna kan därför hjälpa till att mäta framsteg mot båda målen. Den övergripande principen hållbar utveckling ses som en grundförutsättning, därmed hjälper indikatorn *Organisationer som genomför insatser för minskad klimatpåverkan* oss framåt mot båda målen. Det behöver synliggöras vad var och en kan göra för att minska klimatpåverkan. Varje steg i rätt riktning är viktigt – även om det är små steg. Det finns två indikatorer som tydligare än andra hjälper till att mäta framsteg mot målet **ökat entreprenörskapande**. Det är indikatorn *Utveckla ekonomin på landsbygden*, som visar hur många företag som sökt stöd för sin utveckling, och indikatorn *Bevarad sysselsättning*, som visar hur många arbetstillfällen som inte hade kunnat finnas kvar utan det mottagna stödet. Med dessa kan den ekonomiska hållbarheten eller tillväxten mätas kvantitativt. Resterande indikatorer hjälper till att mäta framsteg mot båda målen, dvs såväl **ökat entreprenörskapande** som **ökad social hållbarhet**.

Då strategiskt och långsiktigt arbeta med hållbar utveckling är viktigt, behöver strategier tas fram för hur detta arbete ska ske. Detta hjälper indikatorn *Smart omställning av ekonomin på landsbygden* till att mäta. Tillgång till tjänster och infrastruktur är en av nycklarna för båda strategins mål, vilket indikatorn *Invånare med förbättrad service* mäter. Det är också viktigt att utveckla och testa nya metoder och arbetssätt för att uppnå förbättrad lokal service, vilket indikatorerna *Nya servicelösningar* samt *Nya metoder, arbetssätt eller processer* mäter. För att bidra till såväl entreprenörskapande som social hållbarhet är det en förutsättning att människor möts, samarbetar och kommunicerar. Indikatorerna *Nya mötesplatser*, *Nya nätverk och samarbeten*, *Organisationer i nya nätverk* och *Utökade nätverk* hjälper till att se hur såväl nya

²⁶ Value creation for sustainable rural development – Perspectives of entrepreneurship in agriculture (Doktorsavhandling, 2020)

som befintliga nätverk och samarbeten utvecklas. Utvecklade nätverk och samarbeten kan även leda till utvecklad infrastruktur eller nya bostadslösningar, vilket är ett oerhört viktigt område för att uppnå målen. Att möjliggöra boende på landsbygderna för dem som vill är centralt för en hållbar utveckling. Detta område behöver utvecklas på innovativa sätt, vilket indikatorn *Nya bostadslösningar* hjälper till att mäta då den mäter nya lösningar som testar eller introducerar nya metoder för att uppnå nya sätt att bygga eller förvalta bostäder.

Människor som mår bra, upplever hög livskvalitet och är engagerade är grunden till landsbygdernas utveckling och strategins två mål. För att uppnå ökat entreprenörskapande och ökad social hållbarhet i bygderna vill vi utveckla människorna och förutsättningarna till såväl fysiskt som psykiskt välmående hos dem som finns och verkar i bygderna. Indikatorn *Nya eller restaurerade leder* hjälper till att mäta möjliggörande av såväl vacker miljö som grundläggande infrastruktur för fysisk aktivitet, såsom hälsosamma sätt att transportera sig inom och mellan bygderna på nya eller restaurerade sträckor med synliggjorda och tillgängliga vandrings-, cykel-, eller ridleder. Detta mätes genom indikatorerna *Projektdeltagare som upplever förbättrad hälsa*, *Projektdeltagare som upplever ökad inkludering*, *Projektdeltagare som efter projektet känner ökad framtidstro*, *Projektdeltagare med stärkt självkänsla* samt *Invånare med ökad tillgång till friskvårdsaktiviteter*. Såväl psykiskt som fysiskt välmående bidrar till ork och kraft att gå samman och utveckla bygderna, entreprenörskapandet och den sociala hållbarheten med leadermetoden.



EU:S RESULTATINDIKATORER

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Ökat entreprenörskapand e	Näringslivs- utveckling	R.39	Utveckla ekonomin på landsbygden	Antal företag på landsbygden som söker stöd för att utveckla sin verksamhet. Detta inkluderar alla landsbygdsföretag så länge inte utvecklingen de genomför i projektet eller investeringen rör primärproduktion. Däremot kan företag räknas med som förädlar råvaror.	5 företag (som beviljats projektstöd till företag)
Ökat entreprenörskapand e Ökad social hållbarhet	Social hållbarhet i samhälle och bygd Smart boende Infrastruktur och digitalisering	R.40	Smart omställning av ekonomin på landsbygden	Antal framtagna strategier för smarta landsbygder	2 framtagna strategier
Ökat entreprenörskapand e Ökad social hållbarhet	Infrastruktur och digitalisering	R.41	Sammanlänkning av landsbygden i Europa	Antal invånare på landsbygden som tar del av förbättrad tillgång till tjänster och infrastruktur genom stöd inom den gemensamma jordbrukspolitiken	968 invånare
Ökat entreprenörskapand e Ökad social hållbarhet	Övergripande princip	R.27	Miljö/klimatrelaterad prestation genom investeringar i landsbygdsområden	Antal projekt som bidrar till mål rörande miljöhållbarhet samt begränsning av och anpassning till klimatförändringar i landsbygdsområden	10 projekt

NATIONELLA INDIKATORER

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Ökat entreprenörskapande	Näringslivsutveckling	N.02	Bevarad sysselsättning	Med bevarad sysselsättning menar vi arbetstillfällen som inte hade kunnat finnas kvar utan det mottagna stödet. En heltidstjänst motsvarar 1720 timmar per år och en halvtidstjänst motsvarar 860 timmar per år.	5 000 timmar som räknas om till årsarbetskrafter
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Social hållbarhet i samhälle och bygd	N.05	Nya mötesplatser	Antalet mötesplatser som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. En mötesplats kan vara fysisk i form av en ny eller återställd lokal där olika verksamheter kan äga rum. Till exempel hembygdsgårdar eller övriga samlingslokaler. En mötesplats kan också vara ett digitalt forum om det är begränsat till en tydligt avgränsad målgrupp och det finns sätt att interagera. Till exempel en facebook-grupp. Hemsidor eller bloggar räknas inte.	20 mötesplatser
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Innovativa tankesätt och arbetssätt Social hållbarhet i samhälle och bygd Näringslivsutveckling	N.07	Nya nätverk och samarbeten	Antalet nya och bestående nätverk eller samarbeten som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. För att räknas som nytt ska nätverket eller samarbetet inte ha funnits innan projektets mobilisering och uppstart	20 konstellationer

	Smart boende			för det syfte som det nu har. Det behöver ingå minst två aktörer för att räknas som ett nytt nätverk eller samarbete. Endast antalet nätverk ska ingå, inte antalet aktörer i de nätverken.	
	Infrastruktur och digitalisering				

LOKALA INDIKATORER

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Social hållbarhet i samhälle och bygd	L.01	Deltagare, kvinnor under 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	100 individer
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Social hållbarhet i samhälle och bygd	L.03	Deltagare, män under 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	100 individer
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Infrastruktur och digitalisering	L.16	Nya servicelösningar	Servicelösningarna ska vara nya på så sätt att man vill testas eller introducerar nya metoder för att uppnå förbättrad lokal service som kan utveckla en bygd.	2 lösningar.
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Innovativa tankesätt och arbetssätt Social hållbarhet i samhälle och bygd Näringslivsutveckling Smart boende	L.23	Nya metoder, arbetssätt eller processer	Nya sätt att arbeta i företag eller andra organisationer. Till exempel nya produktionsprocesser, nya logistiklösningar eller nya organisationsformer.	4 metoder, arbetssätt eller processer

	Infrastruktur och digitalisering				
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Innovativa tankesätt och arbetssätt Social hållbarhet i samhälle och bygd Näringslivsutveckling Smart boende	L.30	Organisationer i nya nätverk	Antal företag, föreningar eller andra organisationer som ingår i nya nätverk som uppkommit genom projektet. Nätverket bedöms vara bestående efter projektets slut. Antalet nätverk mäts istället genom den nationella indikatorn Nya nätverk och samarbeten.	40 organisationer.
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Innovativa tankesätt och arbetssätt Social hållbarhet i samhälle och bygd Näringslivsutveckling Smart boende	L.31	Utökade nätverk	Antal nätverk (mellan två eller flera parter) som utökats med nya medlemmar genom projektet som bedöms vara fortsatt aktiva efter projekts slut. Här ingår inte nya nätverk som mäts genom den nationella indikatorn Nya nätverk och samarbeten.	10 nätverk
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Social hållbarhet i samhälle och bygd	L.32	Projektdeltagare som upplever förbättrad hälsa	Antal deltagare i projekt inom t.ex. folkhälsa som upplever en ökad friskhet vid projektslut.	5 individer
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Social hållbarhet i samhälle och bygd	L.33	Projektdeltagare som upplever ökad inkludering	Antal deltagare i projekt inom integration och inkludering som upplever en ökad inkludering i och förståelse för samhället vid projektslut.	5 individer

Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Social hållbarhet i samhälle och bygd	L.34	Projektdeltagare som efter projektet känner ökad framtidstro	Andel projektdeltagare som vid projektslut känner ökad framtidstro i sin bygd. Detta kan vara att man känner att utvecklingen går åt rätt håll, att man har större möjlighet att påverka etc.	5 individer
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Social hållbarhet i samhälle och bygd	L.35	Projektdeltagare med stärkt självkänsla	Andel projektdeltagare som vid projektslut känner att de har fått ökad självkänsla och har fler framtidsmöjligheter. Detta kan vara en konsekvens av medverkande i till exempel integrationsprojekt, projekt som syftar till att få arbetslösa att närma sig arbetsmarknaden med mera. (Även jämställdhetsprojekt, yngres, äldres, kvinnors inkludering etc.)	5 individer
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Innovativa tankesätt och arbetssätt Näringslivsutveckling	L.36	Organisationer som genomför insatser för minskad klimatpåverkan	Antal företag, föreningar eller andra organisationer som inom ramen för projektet genomför insatser för minskad klimatpåverkan. Dessa insatser ska på ett påtagligt sätt bidra till uppfyllandet av de horisontella målen hållbar utveckling och/eller klimat och miljö.	10 organisationer
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Social hållbarhet i samhälle och bygd	L.45	Invånare med ökad tillgång till friskvårdsaktiviteter	Antal personer som får tillgång till friskvårdsaktiviteter som inte funnits tillgängliga innan projektet. Baseras på en uppskattning av projektägaren.	30 invånare

Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Infrastruktur och digitalisering	L.47	Nya eller restaurerade leder	Ny eller restaurerad sträcka med synliggjorda och tillgängliga vandrings-, cykel-, rid- eller skoterleder.	1 km
Ökat entreprenörskapande Ökad social hållbarhet	Smart boende	L.55	Nya bostadslösningar	Bostadslösningarna ska vara nya på så sätt att man testar eller introducerar nya metoder för att uppnå nya sätt att bygga eller förvalta bostäder som kan utveckla en bygd.	3 lösningar

5 GENOMFÖRANDE

5.1 Kommunikation

Leader Halland har sedan starten 2008 byggt upp ett brett nätverk med personer och organisationer i Halland inom offentlig, privat och ideell sektor. Det finns ett stort intresse av att driva projekt med leadermetoden som utgångspunkt. LLUH arbetar med en kommunikationsplan, som är ett levande dokument i ständig anpassning efter omvärldens och landsbygdernas behov.

Kommunikationen syftar till att sprida information och kunskap om möjligheter som Lokalt Ledd Utveckling Halland kan bidra med. Kommunikationen syftar både till kännedom hos omvärlden, och till att skapa en tydligare och mer enhetlig bild av föreningen. Det övergripande budskapet är LLUHs möjligheter att skapa en bättre framtid för individer, företag och för landsbygdssamhällen i Halland i stort.



För att stärka bilden av LLUH och för att nå så stor del av målgruppen som möjligt, genomförs regelbundna kommunikationsinsatser på flera olika plattformar och kanaler. LLUH använder sig av webbsida lluh.se, sociala medier som Instagram och Facebook, Youtube, nyhetsbrev, trycksaker, deltagande i mässor och konferenser, pressmeddelanden samt både egna evenemang och evenemang i samverkan med andra. För att nå ut till externa målgrupper används även samverkanspartners- och projektaktörers kanaler.

Kommunikationen sker med en gemensam röst, samt med repetition och anpassning av budskap till den specifika målgruppen. LLUH har en bred målgrupp och flera samarbetspartners, vilket gör att budskap måste anpassas efter den specifika delen av målgruppen. Kommunikationsplanen beskriver tre huvudprinciper för hur LLUH ska väcka ökat intresse och stärkt förtroende:

1. Vi arbetar för att stärka LLUH genom en enhetlig bild. Allt som publiceras från LLUH ska ha en gemensam röst och kommunikationssatsningarna ska vara målgruppsanpassade. Det ska tydligt finnas information om materialets avsändare, och den grafiska profilen tydliggör den gemensamma rösten.
2. Vi använder våra befintliga relationer för att bygga nya. Våra befintliga partners är våra bästa kommunikationskanaler. Genom att använda det nätverk vi redan medverkar i kan vi lättare bygga relationer med andra som vi inte har kontakt med.

3. Vi lyfter goda exempel och lyckades satsningar. Fler positiva berättelser kan inspirera och skapa engagemang för nya sökande, och skapa kännedom hos allmänheten. Vi uppdaterar regelbundet och kategoriserat, och alla områden i LLUH ska få medial uppmärksamhet i våra olika kanaler.

5.2 Urvalsprocess

Leaderföreningen har en öppen och icke-diskriminerande urvalsprocess för att prioritera projekt.

Urvalsförfarandet är utformat för att möjliggöra urval av de projekt som kan bidra till att uppfylla målen för strategin. Leaderföreningen prioriterar projekten med hjälp av lokalt utformade urvalskriterier. Ingen enskild sektor; privat, ideell eller offentlig har mer än 49% av rösterna. Efter prioritering fastställer Leaderföreningen stödbeloppet. Jordbruksverket gör slutkontroll av stödberättigande och fattar beslutet som skickas ut till sökande.

5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer

De fyra strategiska områdena i regeringens nationella strategi för hållbar regional utveckling²⁷ avspeglas tydligt i denna halländska strategi. Med ett halländskt landsbygdsperspektiv bidrar denna strategi till de fyra områdena 1) Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd, 2) Kompetensförsörjning och kompetensutveckling, 3) Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande, samt 4) Tillgänglighet genom digital kommunikation och transportsystemet. Likaså knyter denna strategi an till Hallands tre gemensamma överordnade utvecklingsdokument RUS²⁸, Tillväxtstrategin²⁹ och Kulturstrategin³⁰ samt Idrottsrörelsens landsbygdsprogram³¹, och de halländska kommunernas utvecklingsplaner.

LLUHs arbete samordnas med övriga aktörers arbete, och genom deltagande i nätverk, dialogmöten och kontinuerliga avstämningar eftersträvas stärkt samarbete för att tillsammans utveckla Halland på bästa sätt. Genom aktiv medverkan i Lokal Utveckling i Sverige (LUS) bidrar LLUH till landsbygdsutveckling genom leadermetoden såväl nationellt som internationellt. Det finns ett starkt engagemang i internationell landsbygdsutveckling, och denna strategi kopplar och bidrar även till Långtidsvisionen för EUs landsbygder. Arbetsmetod och unik fördel beskrivs tydligt av Region Halland enligt följande:

²⁷ Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030 (Regeringskansliet)

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/03/nationell-strategi-for-hallbar-regional-utveckling/>

²⁸ Regional utvecklingsstrategi 2035 för Halland <https://www.regionhalland.se/om-region-halland/vision-mal-och-uppdrag/arbete-pagar-regional-utvecklingsstrategi-2035/>

²⁹ <https://www.regionhalland.se/utveckling-och-tillvaxt/vart-utvecklingsuppdrag/tillvaxtstrategi-2014-2020/vara-styrkeomraden/>; Remissversion av Hallands strategi för hållbar tillväxt 2021–2028

³⁰ <https://www.regionhalland.se/app/uploads/2020/12/kulturplan-2021-2024-webb-tg.pdf>

³¹ <https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/nya-dokumentbanken/ovrigt/idrottsrorelsens-landsbygdsprogram.pdf>

“LLUHs unika fördel jämfört med andra utvecklingsaktörer är den lokala och breda förankringen. Det är den som ska utnyttjas. LLUH kan arbeta med näringslivsutveckling, besöksnäring, attraktivitet etc inom samma områden som Region Halland eller kommunerna gör. Det är på den lokala nivån som detta ska ske, på ett småskaligt sätt och med samverkan från ideell, offentlig och privat sektor. Treparterskapet i sig stödjer social hållbarhet redan i sin konstruktion.”

“Leader erbjuder ett arbetssätt som få andra kan erbjuda. Därmed bör Leader inte bara vara en finansieringskälla bland andra utan det finns värden som inte uppnås på annat sätt. Civilsamhällets organisering och mobilisering har under hand fått större betydelse i det offentliga verksamheten. Treparterskapets fördelar, att samhällets olika delar finns samlade i en organisation, är en bra utgångspunkt som andra delar av samhället måste jobba mycket med för att organisera.”

“Idag är LLUH det bästa sättet att arbeta med sammankoppling av stad och land.”³²

I bilaga 5 listas de aktörer som ingår i partnerskapet och därmed ligger bakom strategin. De organisationer som ingått i referensgruppen dvs. Region Halland, de halländska kommunerna, Hallands bygdegårdsdistrikt, RF-SISU Halland, Företagarna Halland och LRF Halland är självklart viktiga samverkanspartners i uppfyllandet av denna strategi, precis som övriga lokala och regionala föreningar, studieförbund, näringslivsorganisationer etc som finns med i partnerskapet.

Kontinuerliga möten med kommunernas landsbygdsutvecklare samt Region Halland genomförs redan idag. Under framtagandet av denna strategi har referensgruppen, vilken består av ovan nämnda samverkanspartner kontinuerligt träffats och diskuterat strategins framtagning. Fortsatt samverkan i denna konstellation är av stort värde, för att skapa synergier, transparens och effektivt utvecklingsarbete. Genom kontinuerliga möten informeras om inlämnade projektansökningar, så att kommunerna ges möjlighet att uppmärksamma och vid behov stötta dessa projekt.

Etablerade arbetssätt för samverkan genom exempelvis referens- och styrgrupper i olika leaderprojekt finns sedan tidigare, och bidrar ytterligare till samverkan med olika sektorer.

Uppföljning av LLUH:s arbete sker till Tillväxtutskottet på efterfrågan av Region Halland. I Tillväxtutskottet arbetar representanter från regionstyrelsen som sköter rapporteringen vidare till regionstyrelsen. Vidare har Region Halland två ledamöter i styrelsen och ett mycket gott tjänstepersonsutbyte.

Halland är inte homogent, och olika lokala bygder har olika förutsättningar. Det är därför viktigt att utvecklingen inte enbart sker på regional nivå, utan även på kommunal och lokal nivå. Lokala dialogsamtal i de olika landsbygderna genomförs kontinuerligt av de flesta kommuner. Dessa är värdefulla, och i de kommuner där detta inte genomförs kan LLUH stötta upp och genomföra eller initiera utveckling av kontinuerliga lokala samtal.

Verksamhetsområdet gränsar till andra leaderområden, och samverkan med dessa är också viktig för att tillsammans kunna utveckla våra landsbygder. Samverkan sker med leaderområden

³² LEADER som regionalt utvecklingsverktyg (210324, Region Halland).

såväl norrut som öster och söderut. Ett sådant exempel är utvecklingen kring Bolmen, som inkluderar flera leaderområden.

Genom partnerskapet kan deltagande aktörer kontinuerligt under programperioden ha en dialog och diskutera strategiska frågor för länet men även mer i detaljnivå när det rör sig om större projekt.

Det internationella arbetet kan ta betydligt större plats än vad det hittills gjort, vilket tydligt efterfrågas och värdesätts av Region Halland, som skriver att:

”Det internationella perspektivet finns med som en grundförutsättning i Leader. LLUH har arbetat med de internationella kontakterna och projekten i liten skala under innevarande period och 2018 identifierades detta som ett styrkeområde. Här finns det möjlighet att fortsätta utveckla ett transnationellt samarbete som är till fördel för fler än bara LAG och projektägarna. Medlemskapet i ELARD ger tillgång till ett stort nätverk i hela Europa som fler i Halland kan dra nytta av. Här kan LAG fungera som en förmedlare utan att själv behöva engagera sig i ett löpande samarbete.”³³

5.4 Effekter

Väl planerade och genomförda leaderprojekt kan ge resultat i samband med projektets genomförande eller vid projektslut. Men även långsiktiga förändringar eller effekter eftersträvas. Det tar ofta flera år innan effekter av leaderprojekt syns, och i Halland finns många goda exempel på projekt som satt utveckling i rullning, och som sedan gjort att kommuner eller andra aktörer vågat finansiera fortsatt utveckling efter att ett leaderprojekt banat väg och tagit första stegen. Det är därför viktigt att strategin ger utrymme till att våga prova nytt, men också att det finns en fortsatt plan för hur vi tar tillvara på och drar lärdom av de erfarenheter och resultat som kommer ut, för att kunna nyttja dem i fortsatt utvecklingsarbete.



Målen i denna strategi är 1) ökat *entreprenörskapande* och 2) ökad *social hållbarhet* vilka starkt betonar betydelsen av att utveckla och stärka mjukare värden. Därför är verktygen, dvs de fem insatsområden 1) *Innovativa tankesätt och arbetssätt*, 2) *Social hållbarhet i samhälle och bygd*, 3) *Näringslivsutveckling*, 4) *Smart boende*, 5) *Infrastruktur och digitalisering* också i stor utsträckning kopplade till utveckling av dessa så kallade mjuka värden. De kräver många gånger kvalitativa metoder för att utvärderas. Men genom målvärden och indikatorer mäts de även kvantitativt.

³³ LEADER som regionalt utvecklingsverktyg (210324, Region Halland)

För att stimulera effekttänkande och underlätta effektutvärderingarna planeras för fortsatt arbete med effektbarometern, som är ett analysverktyg för bedömning av effekttänkande och effektplanering i ett projekt. Detta verktyg har LLUH varit med och utvecklat i ett samarbetsprojekt med fyra andra leaderområden, Högskolan i Halmstad samt Göteborgs universitet. Samtliga projekt ska bedömas bidra till minst ett av våra övergripande mål, samt något eller några av våra insatsområden. De ska också bedömas bidra till att uppfylla de målvärden vi angett för indikatorerna. Med hjälp av analysverktyget bedöms projektens:

- Effektpotential
- Effektmål - mål på längre sikt, SMARTA
- Effektväg - plan för hur resultatet kan omvandlas till förändring på längre sikt
- Effektorganisering – om det finns tydliga mottagare för resultaten att lämna över till
- Effektfinansiering – om det finns idé för hur man kan fortsätta finansiera det man skapat

Uppföljning av Leaders mervärden *ökat socialt kapital, bättre styrning och bättre resultat*, sker regelbundet med projektledning, samt med arbetsutskott och styrelse. Erfarenheter tas tillvara och lärdomar dras av resultaten, för att kunna nyttja dem i fortsatt utvecklingsarbete. Resultat och lärdomar förmedlas även till andra organisationer och allmänhet, för att fler landsbygdsområden ska ha nytta av dem – såväl nationellt som internationellt. För denna spridning finns en marknadsplan, och information sprids bland annat på hemsidan och i andra marknadskanaler. Nationellt delas erfarenheter och lärande med andra leaderområden genom erfarenhetsträffar och befintliga nätverksstrukturer. Internationellt sker detta genom engagemanget i ELARD.

5.5 Hur främjar strategin innovation?

Innovation kan ske antingen genom vidareutveckling och förbättring av något som redan finns, eller genom att inte likna något som funnits tidigare.³⁴ Innovation är alltså nya sätt att tänka eller agera, nya samarbeten – helt enkelt nya eller utvecklade metoder för att utveckla våra bygder. Det kan givetvis även vara nya eller utvecklade produkter eller tjänster, vilket är det vi i samhället oftast pratar om när vi pratar innovation. Det är viktigt att komma ihåg att vi med "nya" menar nya för bygden, eller nya för målgruppen. Det kan alltså vara metoder som finns och används i andra delar av världen eller landet, men inte just i denna bygd.

För att uppnå strategins vision och övergripande mål *ökat entreprenörskapande och ökad social hållbarhet* krävs projekt och insatser som bidrar med innovation i form av metodutveckling, nya samarbeten och constellationer, att deltagarna själva utvecklas, vågar ta plats, vågar ta kontakt med nya människor och organisationer och vill skapa värde och hållbar utveckling för bygden ur såväl socialt som miljömässigt och ekonomiskt perspektiv. Landsbygder har starka kulturer, strukturer, traditioner, invanda beteenden och tankesätt mm som kräver vilja, självförtroende och mod för att brytas eller utvecklas. För detta krävs innovativt tänkande och agerande, vilket denna

³⁴ Schumpeter, J. A. (1934). The theory of Economic Development. Harvard University Press.

strategi både uppmuntrar och möjliggör. Vi tror på engagerade individer, och strategin lägger stor vikt vid att stärka, inkludera och engagera individer för att på så sätt bidra till ökad social hållbarhet och entreprenörskapande. Detta signaleras tydligt av våra insatsområden *innovativa tankesätt och arbetssätt, social hållbarhet i samhälle och bygd, näringslivsutveckling, smart boende, infrastruktur och digitalisering*. Välmående bygder byggs av engagerade och välmående individer med innovativt tänkande och agerande - vilket denna strategi främjar genom valda mål och insatsområden.

5.6 Övergripande principer

Hållbarhet är en utmaning att mäta och beskriva, och inom forskningen efterlyses fördjupningar inom just metoder för detta. I Halland har Varbergs kommun precis gjort ett hållbarhetsbokslut, som är ett steg i synliggörandet och ett första steg att mäta hållbarhetsarbetet.

De övergripande principerna beaktas vid såväl framtagande av strategi, som vid genomförande och uppföljning. Samhället i stort, och inte minst i Halland, har stora utmaningar inom dessa områden. Därför krävs reflektion över dessa i samtliga projekt. Det är anledningen till att nuläget för de övergripande principerna beskrivs redan i kapitel 3.2.

I processen för strategiframtagandet har *hållbar utveckling* diskuterats och reflekterats över i dialogsamtal, intervjuer och workshops. Här har såväl social, som miljömässig och ekonomisk hållbarhet reflekterats över och diskuterats. Specifika frågor om vad grupperna anser vara en hållbar, välmående och livskraftig landsbygd har ställts och hur de ser på potentialen att utveckla en hållbar landsbygd där de bor och verkar. Även *likabehandling och icke-diskriminering* har reflekterats över, och utöver de traditionella sätten att beskriva dessa genom exempelvis kön, etniskt ursprung, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning, har även diskriminering av boende på landsbygden i förhållande till boende i städer/tätorter diskuterats. Bland annat i dialog med ungdomar som ibland upplever sig diskriminerade genom betydligt sämre förutsättningar under gymnasietiden om de bor på landsbygden - jämfört med klasskompisar som bor i tätorten och har nära till skolan, fritidsaktiviteter mm. Jämställdhet mellan kvinnor och män har beaktats genom att dels säkerställa att fördelningen mellan kvinnor och män varit jämn bland de intervjuade, dels genom att genusperspektivet diskuterats och reflekterats över i samtalen. En workshop samarrangerades med Leader Västra Småland, som är angränsande leaderområde till Halland, och med Kvinnligt nätverk Halland/Småland. Vid denna workshop diskuterades hur jämställdhetsperspektivet kan integreras i leaderstrategierna, behov inom jämställdhetsarbetet idag, förslag på jämställdhetsprojekt, vilka gränser som idag begränsar samt hur dessa gränser kan suddas ut.

Ojämslaldhetens och ojämlighetens orsaker och konsekvenser går från vaggan, genom skolan, arbetslivet, pensionen till livets slut. Det som exempelvis börjar med olika förutsättningar från barnsben, fortplantar sig genom utbildning och yrkesval, in i privatekonomin hela vägen upp till pensionen. Dessa förutsättningar har en koppling till kön, etnicitet, funktionalitet, ålder, socioekonomi och andra grupptillhörigheter. De påverkar livsval från fritidsaktiviteter, studieval, yrkesval och inte minst val av vem som ska vara föräldraledig, men också livschanser där

resurser fördelas på ojämsställda och ojämlika villkor. Detta får konsekvenser på människors liv som påverkar både hälsan och ekonomin livet ut.³⁵

I analyserna av insamlade behov har perspektiv baserade på de övergripande principerna använts. Detta för att säkerställa att samtliga principer beaktas i hela strategin. Då denna strategi och de övergripande principerna ligger till grund för samtliga leaderprojekt, så tvingas beaktning av dessa principer därmed in i genomförande och uppföljning genom indikatorer och rapporter till styrelse och partnerskapet. Redan idag är principerna inkluderade i urvalskriterierna för projektansökningar.

6 ORGANISATION

6.1 Partnerskapet och föreningen

LLUH arbetar utifrån en tydlig uppdelning av arbetsområden och ansvar, för att säkerställa ett utvecklingsarbete av hög kvalitet. Detta sker genom delegationsordning och arbetsbeskrivningar för såväl styrelse som verksamhetskontor. Styrelsen ansvarar för strategin och dess genomförande och verksamhetskontoret ansvarar för att tillhandahålla material till styrelsen för att därmed säkerställa att välgrundade beslut kan fattas.

Styrelsen har det övergripande strategiska och ekonomiska ansvaret, samt arbetsgivaransvaret. LLUH är en stabil och etablerad verksamhet med tydliga styrnings- och ledningsdokument som delar upp arbetet mellan styrelsen och verksamhetskontoret. Verksamhetskontoret kvalitetssäkras genom tydliga rutinbeskrivningar i olika arbetsmoment som exempelvis handläggning och ekonomi. Genom återkommande kvalitetskontroller som en del av den dagliga driften förbättras verksamheten kontinuerligt.

Verksamhetskontoret är den enhet som praktiskt utför de strategiska beslut som styrelsen fattar och som driver arbetet framåt, hämtar kunskap och organiserar styrelsemöten.

Verksamhetskontoret har ansvar för organisationsutveckling, arbetsledning, ekonomiplanering och uppföljning, projekthandläggning samt för att koordinera verksamheten med Region Halland, kommuner, Jordbruksverk, Länsstyrelsen i Hallands län och liknande. Viktiga arbetsuppgifter som också täcks in av kontoret är informationsarbete, utbildningsanordning, lärande, utvärdering, jämställdhets- och jämlikhetsarbete.

I partnerskapet ingår en majoritet av de verksamma organisationer som är kopplade till regionens och kommunernas utveckling – med fokus på landsbygdernas utveckling. Det är en god blandning av offentliga, privata och ideella aktörer. I bilaga 5 listas föreningens medlemmar, vilka är ca 60 stycken, som tillsammans med ytterligare organisationer involverats i framtagandet av denna strategi (se även kap 2 Strategins framtagning). Sammansättningen är representativ för området då det täcker området geografiskt, samt har en förenings-, företags- och

³⁵ Från vaggan till graven. <https://rapport.vaggantillgraven.regionhalland.se/>

organisationsmässig bredd, dvs med olika inriktningar, branscher, medlemmar, intressen osv. Kompetensmässigt är sammansättningen relevant för genomförande av denna strategi då det finns kompetens och erfarenhet inom både forskning och praktik rörande entreprenörskap, innovation, social-, miljömässig- och ekonomisk hållbarhet, strategiska tillväxtfrågor, landsbygdsutveckling och jämställdhetsfrågor. Styrelsen och verksamhetskontoret fungerar som pådrivare, kunskapsbank och metodförmedlare – som ett led i att främja innovation för att uppfylla strategins mål. Bredden i partnerskapet, samt verksamhetskontorets nätverk och kommunikationsinsatser skapar goda förutsättningar för tydligt underifrånperspektiv, integrerade insatser och samarbete enligt leadermetoden.



6.2 Föreningens styrelse

Styrelsen utses vid föreningsstämman och företräder föreningen, bevakar dess intressen och har arbetsgivaransvar. Styrelsen ansvarar för genomförandet av strategin och beslutar om vilka projekt som ska prioriteras inom ramen för strategin. Styrelsen ska även initiera egna projekt där behov finns. Det är styrelsens ansvar att vara aktiv och ta egna initiativ så att det skapas projekt som genomför hela strategin. Det krävs att styrelsen är en engagerad och transparent grupp som tillför kunskap utifrån respektive kompetensområde, och arbetar aktivt för att uppmuntra innovation genom uppfyllande av denna strategi. Eftersom styrelsens beslut inte går att överklaga så har styrelsen ett tungt ansvar för att besluten som fattas är välgrundade utifrån strategin. Varje år ska styrelsens ny tillsatta ledamöter få en utbildning i strategin och vad arbetet innebär för att förstå och kunna utföra sitt arbete optimalt.

Styrelsens sammansättning

Sammansättningen utgår från önskan att samla personer som är verksamma och har kompetens inom olika områden och sektorer för att på bästa sätt driva lokal utveckling i området och fatta välgrundade beslut om stöd till projekt.

Styrelsen ska bestå av totalt 24 ledamöter i ett lokalt trepartnerskap fördelat enligt följande:

- Åtta ledamöter från den offentliga sektorn
- Åtta ledamöter från den ideella sektorn
- Åtta ledamöter från den privata sektorn

De 16 ledamöter som valberedningen föreslår bör ha en jämn fördelning mellan kön, ålder och etnicitet.

Ledamöterna ska vara geografiskt spridda i verksamhetsområdet och tillsammans ha bred kompetensmässig erfarenhet av att arbeta med landsbygdsutveckling. Kompetens samt erfarenhet eftersträvas inom de mål och insatsområden som LLUH ska arbeta inom.

Adjungerande poster

Styrelsen adjungerar personer vid behov. Det kan till exempel handla om expertkompetens som saknas i styrelsen vid ett aktuellt projektbeslut. Det kan också handla om ett behov att adjungera representanter från FoU-organisationer för att säkerställa ett effektivt utvecklingsarbete.

Tjänstepersoner från Region Halland och Länsstyrelsen kommer ha fasta adjungerande platser för att skapa synergier och undvika dubbelfinansiering. Även kommunala tjänstepersoner kan adjungeras vid enskilda projekt.

Arbetsutskott

Arbetsutskottets uppgift är att bereda ärenden före behandling i styrelsen samt andra uppgifter som kan delegeras från styrelsen. Arbetsutskottet består av ordförande och representanter från alla sektorer.

Valberedning

Val på LLUH:s föreningsstämma. Valberedningen består av tre ledamöter en från respektive sektor med personliga suppleanter. En av dessa väljs som sammankallande. Valberedningens uppgift är att förbereda och föreslå de val som ska ske på föreningsstämman. Den ska även föreslå arvoden och ersättningar till olika föreningsfunktioner. Valberedningen arbetar utifrån ovan fastställda kriterier fram ett förslag till årsmötet som fattar beslut om vilka som ska arbeta i styrelsen. Den eller de organisationer som företrädaren förväntas representera ska kontaktas innan val. Ledamöterna väljs för en tid av två år. Bland ledamöterna väljs en ordförande för ett år. För att säkerställa ett effektivt lokalt anpassat utvecklingsarbete och att även nytänkande personer tillsätts i styrelsen ska valberedningen utbildas i strategin innan arbetet startar.

6.3 Drift – den operativa verksamheten

Det ska finnas minst en verksamhetsledare samt en ekonomi- och redovisningsansvarig personal i driften. Beroende på hur stort stödet blir, kan det även anställas en projekthandläggare i driften, eller också sköts denna uppgift inom de ovanstående funktionerna. Ytterligare personal beror på budgetens storlek. Genom att återkommande satsa på kompetensutveckling stärks personalens effektivitet och kompetens. Behovet av kompetensutveckling av verksamheten följs upp kontinuerligt under kvalitetskontrollerna. En viktig uppgift inför den nya programperioden är att säkerställa att verksamhetskontoret har personal som har erforderlig kompetens och erfarenhet. LLUH avser dra nytta av den kompetens och erfarenhet som byggts upp under föregående programperioder i att utveckla och bevilja lokala utvecklingsprojekt. Erfarenheterna avseende styrelsearbete, verksamhetsledning, handledning, ekonomi, kommunikation samt Leadermetoden kommer att tas till vara i tillsättande av styrelse och utformning av verksamhetskontor. Beslut om

nyanställning fattas av styrelsen, i övrigt ansvarar verksamhetsledaren för personal och rekryteringsprocess. Verksamhetskontorets lokaler befinner sig idag i Hyltebruk. Verksamhetskontorets lokaler ska handlas upp och styrelsen i samverkan med verksamhetsledaren beslutar över placering utifrån kostnad, funktionalitet, tillgänglighet och personalens önskemål. Det kan skapas flera lokaliteter för att nå hela Halland på ett smidigt sätt. Samarbeten och samlokalisering ska sökas med andra utvecklingsaktörer och offentliga aktörer.

7 UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

Uppföljning och utvärdering bidrar till säkerställande av realistiska och mätbara mål, identifiering av förändrade behov, styrning, och en levande vision. De visar vad som levereras.

Vid styrelsemöten presenteras resultat utifrån mål, insatsområden, övergripande principer, kommunikationsplan och projektmedelsekonomi. Ordförande ansvarar för att styrelsen ges utrymme för reflektion. Styrelsen har årsvis strategidagar då bl.a. mål, insatsområden och kommunikationsplan granskas och vid behov revideras samt styrelsens arbetssätt utvärderas. En verksamhetsplan utformas årligen av styrelsen, och är ett viktigt verktyg för såväl styrelse som verksamhetskontor. I verksamhetsberättelsen informeras om planens uppfyllnad, och utrymme ges för reflektion och lärande. Löpande utvärdering sker genom den egna organisationen. Återkommande möten med projektledare och projektägare bidrar till ökad kunskap om projektens situation och måluppfyllelse, för såväl projektmedarbetare som styrelse. Styrelsen fattar beslut om det finns behov av en extern utvärdering i halvtid. En sådan bör fokusera på organisationens arbetssätt i förhållande till måluppfyllnad. Styrelsen ansvarar för att vid efterfrågan följa upp arbetet till Tillväxtutskottet i Region Halland. Uppföljningen sker på strateginivå där insatsområden och mål följs upp.

Genom kontinuerlig omvärldsbevakning via deltagande i nätverk och kontakt med olika aktörer och professioner inom området, på nationell och internationell nivå, kan trender och utmaningar i omvärlden följas och snabb anpassning ske.

LLUH – en lärande organisation

LLUH arbetar med lärande utvärdering med målet att ha ett pågående lärande under hela perioden, och att det engagemang, den tid och de pengar som läggs ner inom projektverksamheten också ger synbara effekter i verksamhetsområdet. LLUH:s resultat sprids kontinuerligt av styrelsen och verksamhetskontoret.

Både LLUH som organisation och varje projekt ska arbeta med ett lärande under hela processen, där reflektion, analys, kunskapsutbyte inkluderas. Internt och externt lärande särskiljs i detta sammanhang. Internt lärande sker hos dem som är finansierade av projektmedel, dvs projekt, styrelse och verksamhetskontor. Det gemensamma lärandet ger styrelsen möjlighet till reflektion och analys för att kunna ange riktningen framåt för eventuella förändringar.

Externt lärande äger rum i samhället efter projektiden. Det syftar till att implementera och nyttiggöra värdefulla projektresultat, organisera förändringsprocesser och åstadkomma hållbara effekter som är oberoende av tillfälliga EU-medel. Resultat från projekt och den temporära verksamheten förvaltas och lyfts in till lärande i bygden i samverkan med partnerskapet. Detta lärande utvecklas i samarbete med forskning och professionell kompetens, genom dialogmöten, samt erfarenhetsutbyten med andra leaderområden. Det externa lärandet startar i projektens planeringsfas och integreras därmed från början.

Lärande-, och uppföljningsprocessen

I början av strategiperioden är reflektion och utvärdering av hur organisationen förutspås fylla de krav som krävs för att genomföra strategin lämplig. Likaså ev behov av kompletterande resurser, kompetens/kompetensutveckling. För att kunna genomföra bra uppföljning är det viktigt att dokumentera nuläget vid start, eller göra före-mätningar. Även reflektion över interventionslogiken, dvs hur insatsområden är tänkta att leda till målen är nyttigt att genomföra i början av processen, precis som en analys av den initierade/planerade processen. Strategiprocessen har bidragit med en nulägesanalys av strategins två målområden entreprenörskapande och social hållbarhet, och alla insatser som genomförs i linje med insatsområdena och bidrar till uppfyllnad av målvärdena – anses bidra till uppfyllnad av dessa mål.

Under genomförandefasen är reflektion och utvärdering av projektgenomförande, processanalys, mervärden och måluppfyllelse lämplig att genomföra, samt utvärdering av styrelsens och verksamhetskontorets arbete.

Årlig resultatrapportering sker i november till Jordbruksverket enligt framtagen mall, där framsteg mot indikatorerna anges och eventuella händelser som kan påverka resultaten beskrivs. Även årsrapport för verksamheten sammanställs. Dialogmöten kring genomförande, rapporteringar etc sker med Jordbruksverket och samtliga leaderområden tre gånger per år (prel november, mars och september). Under 2025 sker en gemensam lärande- och utvecklingsaktivitet med Jordbruksverket, då gemensam rapportmall används som beskriver och analyserar gjorda framsteg, samt diskuterar förbättringsmöjligheter.

I samband med avslutande av strategin knyts säcken ihop och måluppfyllelse, efter-mätningar och utvärdering av hela strategin genomförs. Under 2027 samlas erfarenheter inför nästkommande programperiod in av Jordbruksverket.

